

بررسی آیات ولایت در خطبه غدیر

زهره هراتی آقایی^۱، زهره مرادقلی^۲

فرزانه مودی^۳، فاطمه نجاری قلعه نو^۴

زهره فنودی^۵

چکیده

غدیر، این نام مقدس، عنوان عقیده و اساس دین ماست. غدیر عصاره و نتیجه خلقت، چکیده تمام ادیان الهی و خلاصه مکتب وحی است، ثمره نبوت و میوه رسالت است. غدیر اعتقاد ماست و فقط یک واقعه تاریخی نیست، بلکه حافظ گذشته اسلام و ضامن بقای آینده اسلام و حساس ترین مقطع اسلام است و مجموعه ای از وقایع سرنوشت ساز است؛ به همین دلیل خداوند خواست حدیث غدیر، تازه و با طراوت باشد و گذشت شب و روز آن را کهنه نکرده و گذر سال ها و قرن ها تازه و نو بودن آن را نزداید؛ بدین جهت پیرامون آن آیاتی روشن نازل کرد، از جمله آن آیات: آیه تبلیغ، آیه اکمال دین با ولایت و آیه ولایت و ... است، تا مردم شب و روز آن را بخوانند؛ و گویا خداوند سبحان در هر بار خواندن آیه ای از آیات غدیر توجه خواننده را به این حادثه بزرگ جلب می کند، و واجب الهی در باب خلافت کبری را در قلب وی جای داده و در گوش او می نوازد. بنابراین خطبه، قانون نامه زیر بنایی و آبروی ابدی اسلام است که چکیده آن جمله "من کنت مولاه فعلی مولاه" و نتیجه آن "ولایت امیرالمومنین امام علی (علیه السلام) است".

ضمناً روش تحقیق به صورت کتابخانه ای می باشد.

کلید واژه: حدیث غدیر، مولی، آیه تبلیغ، آیه اکمال دین، آیه ولایت

مقدمه:

آخرین و کامل ترین دین الهی با بعثت خاتم الانبیاء؛ حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله و سلم) به جهانیان عرضه شد و آیین و رسالت پیام رسانان الهی یا نبوت آن حضرت پایان پذیرفت.

دین اسلام در شهر مکه شکوفا شد و پس از بیست و سه سال زمان طاقت فرسای پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و جمعی از یاران وفادارشان؛ تمام جزیره العرب را فرا گرفت. ادامه این راه الهی در ۱۸ ذی الحجه در

^۱ طلبه سطح دو، (کارشناسی)، مدرسه علمیه نرجس (سلام علیه)، زاهدان، خیابان شریعتی ۲۱، تلفن: ۰۹۳۰۵۹۳۰۲۱

^۲ طلبه سطح دو، (کارشناسی)، مدرسه علمیه نرجس (سلام علیه)، زاهدان، خیابان شریعتی ۲۱، تلفن: ۰۹۱۵۵۴۹۴۰۰۲

^۳ طلبه سطح دو، (کارشناسی)، مدرسه علمیه نرجس (سلام علیه)، زاهدان، خیابان شریعتی ۲۱، تلفن: ۰۹۱۵۸۴۱۵۱۳۶

^۴ طلبه سطح دو، (کارشناسی)، مدرسه علمیه نرجس (سلام علیه)، زاهدان، خیابان شریعتی ۲۱، تلفن: ۰۹۱۵۷۸۰۷۲۳۹

^۵ استاد راهنما، سطح سه، (کارشناسی ارشد)، تلفن: ۰۵۴۳۳۲۲۶۵۶

غدیر خم و به صورت علنی ؛ از جانب خدای منان به نخستین رادمرد عالم اسلام پس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) ، امام علی (علیه السلام) سپرده شد .

در غدیر چشمان پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) دور دست هایی را می نگریست که می باید کشتی اسلام آن را طی کند و هدف نهایی آن به ظهور برسد . و آینده های را در نظر داشتند که گرگ های عقیده ؛ اسلام را از داخل مورد تعرض قرار داده اند . این بود که دست امام علی (علیه السلام) را گرفتند او را بلند کرد و از همانجا او را به همه نسل های تاریخ نشان دادند و به عنوان جانشین معرفی فرمود . اینک ما میراث دار غدیریم که در قله عظمت آن به دنیا آمده ایم ، امروز غدیر فراتر از دید دشمنانش ، آفتاب خیره کننده ایست که بر همه جای جهان می تابد ؛ و کشتی پر قدرتش پهنه گیتی را درمی نوردد ؛ و دست غرق شدگان فتنه هاس ۱۴۰۰ ساله سقیفه را به گرمی می فشارد.

در جای جای غدیر ؛ بصیرت لازم ، برای درک حقایق نهفته است ، ما با بررسی آیات ولایت این خطبه غدیر و سیر در کتبی که به این اهم پرداختند در پی بیان حق و حقیقت روشن { ولایت الهی امام علی (علیه السلام) } هستیم ، اگرچه که بیان این حقانیت لزومیتی ندارد زیرا مانند خورشید درخشان برهمگان روشن است . در این مقاله تنها به بررسی بعضی آیات ولایت می پردازیم که ما را در رسیدن به هدفمان می رساند .

غدیر و چگونگی آن:

جمهور علماء فریقین معترف اند که روز ۱۸ ذی الحجه در حجه الوداع سال دهم هجرت ، زمان بازگشتن از مکه معظمه تمامی اصحاب را در بیابانی که آنجا را غدیر خم می گفتند جمع نمود . حتی جلو رفته گان قافله را به امر آن حضرت (صلی الله علیه و آله و سلم) برگردانند و عقب ماندگان هم رسیدند که به سند شیعه و اکثر علماء و مورخین بزرگ خودتان هفتاد هزار نفر ، و به سند بعضی از علماء تسنن از قبیل ثعلبی در تفسیرش و سبط ابن جوزی در تذکره خواص الامه فی الائمة و دیگران ۱۲۰ هزار نفر حاضر در غدیر خم بودند (طبرسی ، ۱۳۹۰ ، ج ۱: ص ۱۱۴) .

رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) بالای منبر که برای ایشان مرتب نمودند ، تشریف بردند و خطبه بسیار طولانی را قرائت نمودند ، که غالب آن خطبه در مباحث و فضایل امام علی (علیه السلام) و غالب آیاتی که درباره این مقام شامخ نازل شده ، قرائت نمودند و جامعه امت را به خوبی متوجه مقام مقدس ولایت امیر المومنین امام علی (علیه السلام) نمودند و فرمودند : " معاشر الناس الست اولی بکم من انفسکم ، قالوا بلی ، قال : من کنت مولاه فهذا علی مولاه : ای مردم آیا من اولی ، به تصرف از شما در نفس های شما نیستم . عرض کردند : چرا . فرمودند : هرکس من مولای او هستم پس این علی (علیه السلام) مولای اوست " .

آنگاه دست ها را برداشت و دعا کرد : " اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذ من خذله : خداوندا دوست بدار کسی که علی را دوست دارد و دشمن بدار هر کس که او را دشمن بدارد ، یاری کن کسی را که علی را یاری کند و واگذار کسی را که علی را واگذارد " . سپس امر کردند خیمه ها را برپا کردند و امیرالمومنین

(علیه السلام) را امر فرمود در خیمه بنشیند و به تمام امت که حاضر بودند امر فرمودند: بروید و با علی (علیه السلام) بیعت کنید زیرا که من از جانب پروردگار مامورم که از شما بیعت بگیرم (شیرازی، ۱۳۸۹: ص ۴۸۹).

محور سخن در خطبه غدیریه:

هنگامی که دستور سفر "حجۃ الوداع" از طرف خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شد خطاب الهی چنین بود که همه فرامین مهم الهی به مردم ابلاغ شده به جز حج و ولایت. احج هم در طول این سفر به طور کامل تبیین شد و آنچه برای غدیر باقی ماند یک موضوع بود؛ "ولایت". پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در خطبه غدیر یک مقصد اساسی داشتند که عصاره آن را می توان در این جمله بیان کرد: "اعلام ولایت و امامت دوازده امام بعد از خود تا آخرین روز دنیا". با دقت کامل در طول خطبه غدیر این نکته کاملاً مشهود است که ایشان محور سخن را ولایت امامان و بیان شئون آنان قرار دادند و در سراسر صحبت از این محور خارج نشدند و اگر مطالب جنبی دیگری به چشم می خورد ارتباط مستقیم آن با اصل مطلب محفوظ است. با یک نظر دقیق می شود ادعا کرد که کلام ایشان در این سخنرانی از سه موضوع خارج شده است: محور اول مواردی؛ از خطبه صریحاً درباره ولایت و امامت است، محور دوم، به عنوان مقدمه چینی و تمهید است، محور سوم؛ در بیان شئون امامت و حد ولایت امامان و فضایلشان و برنامه های اجتماعی آنان و نیز درباره روسای ضلالت و انحراف است (انصاری زنجان، ۱۳۸۷؛ ص ۱۹۱-۱۹۳).

پیام غدیر:

بنا به فرمایش مقام معظم رهبری "وقتی برای یکی یک ملت قضیه ولایت و حکومت حل شود آن هم آنطور که در غدیر حل شد حقیقتاً آن روز برای آن ملت عید است" چون در این حالت است که شما با ولایت خدا جامعه را اداره می کنید، و این غیر از اداره جامعه بر اساس امیال سرگردان مردم است، و به همین جهت هم باید حاکم اسلامی پرتوی از ولایت خدا همراه داشته باشد، باید رحمت و حکمت و قدرت الهی را بنمایاند، پس روز غدیر روز تعیین سرنوشت جامعه اسلامی است تا در طول تاریخ سرگردان نباشد.

مقام معظم رهبری فرمودند: "مسئله غدیر یعنی گزینش تقوی و ورع و سبقت در اسلام برای مدیریت جامعه". و این درس بزرگی است که غدیر به جامعه اسلامی داد، و وای بر جامعه اسلامی در زد و بندهای گروهی از گرایش به این ملاکها برای گزینش مسئولان خود غافل شوند، آیا مگر نه این که گرفتاری ما از آن جایی است که نیروهای معنوی در راس کارها نیستند، وقتی نیروهای معنوی در راس کارها باشد، همه دستگاه تحت تاثیر قرار می گیرند ولی برعکس آن هم متأسفانه صادق است، و این پیام غدیر است.

با مطرح کردن امیرالمومنین (علیه السلام) برای اداره حاکمیت اسلامی از طرف خدا، معیار حاکمیت برای مسلمانان تا روز قیامت معلوم شد، و امام علی (علیه السلام) در همان قدم اول حکومت نشان دادند قدم اول استقراء عدالت است، یعنی اصل، ثروتمندی دولت و ملت نیست. اگر عدالت نباشد نفت ما را بشکه ای صد دلار هم که

بخرند ، و دولت ما هم ثروتمندترین دولتهای دنیا هم بشود ، مشکل مردم ما حل نمی شود ، اول باید روح عدالت در سیستم جامعه ما دمیده شود و این کار مهمی است ، و با انتصاب امام علی (علیه السلام) ، اهمیت عدل نشان داده شد و در روز غدیر از این نکته تا ابد غافل نباشید که بیش از همه چیز روی عدالت در یک بستر معنوی حساس باید بود ، و تمام بدبختی ها را در جدا شدن از این بستر بدانید .

دل بستن به عدالت و معنویت راز و رمز اصلی اتصال ما به مقام مولایمان امام علی (علیه السلام) است ، و اعتقاد به این که خداوند یک انسان معصومی را جهت ولایت امور مسلمین نصب کرده است ؛ فرق بین معتقدین به غدیر است با طرفداران سقیفه (غدیر مدیریت اجرایی دین ، متن سخنرانی استاد طاهر زاده در سالروز عید مبارک غدیر ، سال ۱۳۷۱ / ۳ / ۳۰) .

مقام معظم رهبری درباره عید غدیر در جای دیگر فرمودند : " روز عید غدیر که به نام عید ولایت نامیده می شود ، روزی است که مفهوم ولایت اسلامی ، به وسیله پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) یک مصداق روشن و عینی پیدا کرد . برای کسانی که می خواهند از اسلام نمونه ای ذکر بکنند ، بهترین نمونه ، همان کسی است که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) او را به الهام الهی و به دستور پروردگار عالم ، برای منصب عظیم ولایت آن روز معین فرمود . ولایت عنوان حکومت اسلام و شاخصه نظام اجتماعی و سیاسی برای اسلام است ، یک معنای دقیق و ظریفی دارد که معنای اصل ولایت هم همان است و آن عبارتست از پیوستگی ، پیوند ، در هم پیچیدن و در هم تنیدگی ؛ این معنای ولایت است " (حیدرزاده، ۱۳۸۹: ص ۲) .

وجه اختلاف فریقین در حدیث غدیر:

بدون شک در سند حدیث غدیر میان مذاهب اسلامی چه در گذشته چه در حال اختلافی به چشم نمی خورد . علامه امینی (ره) در کتاب الغدیر نام ۱۱۰ تن از صحابه و نیز ۸۴ تن از تابعین را ذکر می کند که حدیث غدیر را نقل کرده اند . ضیاء الدین ثعلبی از بزرگان اهل تسنن (متوفای ۱۱۰۸ هـ ق) می گوید : " اگر حدیث غدیر را معلوم و مسلم ندانیم ، هیچ واقعه ای در دین اسلام قابل اثبات نیست " .

همه آنان ، حادثه تاریخی غدیر خم را قبول دارند ؛ اما اختلافی که در این میان از همان سال های نخست پس از رحلت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به وجود آمد و تاکنون نیز ادامه دارد ، در معنا و تفسیر این حدیث است . این اختلاف نظر در معنای کلمه " مولی " می باشد که متأسفانه با آن همه وضوح و شفافیت کلام پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) که در بالاترین حد در معنای ولایت و رهبری ظاهر و آشکار بود و قرینه های متعدد بر این منظور وجود داشت ، عده ای از سر جهل و یا تقلید کورکورانه چنین وانمود کردند که این " مولی " به معنای دوستی و یاری امام علی (علیه السلام) بود ؛ تا به این شکل آن حضرت را از معنای و مفهوم اصلی اش که خلافت و رهبری امام علی (علیه السلام) خارج کنند (کریم خانی، ۱۳۷۸: ص ۱۰) .

بررسی آیات حدیث غدیر:

حدیث غدیر می تواند جامع ترین احادیث باشد؛ اگر از نظر عقلی هم در آن بنگریم خواهیم یافت (انصاری زنجانی، ۱۳۸۷: ص ۱۳۵ تا ۱۶۰).

در کل این حدیث شریف آیات زیادی با محوریت توحید، نبوت، امامت و ولایت آمده و در اینجا سه مورد از آیات ولایت مورد بررسی قرار می دهیم.

۱- آیه تبلیغ

بعد از ثنا و ستایش الهی فرمود: "يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ" (مائده: ۶۷): ای پیامبر! آنچه از طرف پروردگارت بر تو نازل شده است، کاملاً به مردم برسان، و اگر نکنی، رسالت او را انجام نداده ای، خداوند تو را از خطرات احتمالی مردم نگاه می دارد. آنگاه ادامه داد که مردم! جبرئیل سه بار نازل شده است که خداوند فرمان داده که در میان این جمع برای سفید و سیاه اعلام کنم که: "انّ علیّ بن ابی طالب اخي و وصي و خليفتي و الامام بعدي؛ که به حقیقت علی بن ابی طالب برادر و وصی و جانشین و پیشوای بعد از من است".

در منابع اهل سنت می خوانیم که ابن عباس نقل کرده است که آیه "یا ایها الرسول..." در مورد امام علی (علیه السلام) نازل شد. خداوند به رسول خدا فرمان داد که در مورد ولایت امام علی (علیه السلام) تبلیغ نماید. سپس پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم)، دست امام علی (علیه السلام) را گرفت و فرمود: هر کس من صاحب اختیار او هستم پس علی صاحب اختیار اوست پس خدایا دوست بدار کسی را که او را دوست بدارد و دشمن بدار کسی که او را دشمن بدارد (مجلسی، بی تا، ج ۳۷: ص ۲۰۷ - ۲۰۸).

شان نزول:

گرچه متأسفانه پیشداوری ها و تعصب های مذهبی مانع از آن شده است که حقایق مربوط به این آیه بدون پرده پوشی در اختیار همه مسلمین قرار گیرد، ولی در عین حال در کتاب های مختلفی که دانشمندان اهل تسنن، اعم از تفسیر و حدیث و تاریخ نوشته اند، روایات زیادی دیده که با صراحت می گوید: آیه فوق درباره امام علی (علیه السلام) نازل شده است.

این روایات را جمع زیادی از صحابه از جمله زید بن ارقم و ابو سعید خدری و ابن عباس و جابر بن عبد الله انصاری و ابو هریره و براء بن عازب و حذیفه و عامر بن لیلی بن ضمیره و ابن مسعود نقل کرده اند و گفته اند که آیه فوق درباره امام علی (علیه السلام) و داستان روز غدیر نازل گردید.

اشتباه نشود منظور این نیست که دانشمندان و مفسران فوق نزول این آیه را درباره امام علی (علیه السلام) پذیرفته اند بلکه منظور این است که روایات مربوط به این مطلب را در کتب خود نقل کرده اند، اگر چه پس از نقل این روایت معروف آنها به خاطر ترس از شرائط خاص محیط خود، و یا به خاطر پیشداوری های نادرستی که جلو قضاوت صحیح را در این گونه مباحث می گیرد، از پذیرفتن آن خودداری کرده اند، بلکه گاهی کوشیده اند تا آنجا که ممکن است آن را کم رنگ و کم اهمیت جلوه دهند، مثلاً فخر رازی که تعصب او در مسائل خاص مذهبی معروف و مشهور است برای کم اهمیت دادن این شان نزول آن را دهمین احتمال آیه قرار داده و ۹ احتمال دیگر که

بر این که ولایت به معنای نصرت است همانا استدلال خود آنان است به وحدت سیاق و به این که همه این آیات که یکی پس از دیگری قرار گرفته‌اند در مقام بیان این جهتند که چه کسانی را باید یاری کرد و چه کسانی را نباید ، زیرا درست است که این سوره در اواخر عمر پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در حجة الوداع نازل شده و لیکن نه تمامی آن ، بلکه به طور مسلم پاره‌ای از آیات آن به شهادت مضامین آنها ، و روایاتی که در شان نزولشان وارد شده است قبل از حجة الوداع نازل شده است.

بنا بر این صرف این که فعلا این آیات یکی پس از دیگری قرار گرفته‌اند دلالت بروحدت سیاق آنها ندارد ، کما این که صرف وجود مناسبت بین آنها نیز دلالت ندارد بر اینکه آیات این سوره همه به همین ترتیب فعلی نازل شده است .

دومین شاهد بر فساد آن ، تفاوت آیات قبل و بعد این آیه است از جهت مضمون ، زیرا در آیه " یا ایها الذین آمنوا لا تتخذوا اليهود و النصارى اولیاء بعضهم اولیاء بعض ... : تنها مؤمنین را از ولایت کفار نهی می‌کند و منافقین را که در دل کافرند به این رذیله که در کمک کفار و جانبداری آنان سبقت می‌جویند سرزنش می‌نماید " . بدون این که کلام مرتبط الخطاب به کفار شود و روی سخن متوجه کفار گردد ، به خلاف آیات بعد که پس از نهی مسلمین از ولایت کفار دستور می‌دهد که پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) مطلب را به گوش کفار برساند و اعمال زشت آنان را که همان سخریه و استهزاست ، و معایب درویشان را که همان نفاق است گوشزد شان سازد ، پس آیات قبل ، غرضی را بیان می‌کنند و آیات بعد ، غرض دیگری را ایفا می‌نمایند با این حال چگونه بین این دو دسته آیات وحدت سیاق هست ؟!

توضیح اینکه این مفسرین که می‌گویند " ولی " در آیه مورد بحث به معنای ناصر است ، لابد مرادشان از نصرت ، نصرت در دین است که خدا هم آن را مورد اعتنا قرار داده و در بسیاری از آیات از آن یاد کرده ، و چون می‌توان دین را هم برای خدا دانست و هم گفت دین برای خدا و پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) است و هم گفت دین برای پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) و مؤمنین است . و صحیح است گفته شود : " دین برای خدا و هم برای پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) است ، چون خداوند شارع دین و پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) هادی به سوی آن و مبلغ آنست ، و به این اعتبار مردم را به یاری دین دعوت و یا مؤمنین را با نصرت می‌ستاید به این که خدا و پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) را یاری می‌دهند کما این که در قرآن می‌فرماید : " و لینصرن الله من ینصره " و نیز می‌فرماید : " انا لننصر رسلنا و الذین آمنوا فی الحیوة الدنیا و یوم یقوم الاشهاد " و نیز می‌فرماید : " و کان حقا علینا نصر المؤمنین " و لیکن به هیچ اعتبار نمی‌توان دین را فقط برای مؤمنین دانست و پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) را از دین بیگانه شمرد ، آن گاه گفت رسول خدا یاور مؤمنین است ، برای این که هیچ کرامت و مزیت دینی نیست مگر این که عالی ترین مرتبه آن در پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) است و او را سهم وافر از این مزیت است ، لذا در هیچ جای قرآن پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) را یاور مؤمنین نخوانده است .

پس معلوم شد که این دو آیه مورد بحث در سیاق ، با آیات سابق خود شرکت ندارند و لو اینکه فرض هم بکنیم که ولایت به معنای نصرت است ، و نباید فریب جمله آخر آیه یعنی : " فان حزب الله هم الغالبون " را خورد و خیال کرد که این جمله تنها مناسب با ولایت به معنای نصرت است .

زیرا این جمله با معانی دیگر ولایت یعنی تصرف و محبت نیز مناسبت دارد ، برای این که غلبه دینی و انتشار دین خدا در همه عالم که یگانه هدف اهل دین است محتاج است به این که اهل دین به هر وسیله شده به خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) متصل و مربوط شوند، چه این که این اتصال به نصرت خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) باشد و یا به قبول تصرفاتشان و یا به محبت و دوست داشتنشان ، پس جمله آخر آیه با هر سه معنا سازگاری دارد ، و خدای تعالی در چند جا وعده صریح داده و به همه گوشزد کرده که بزودی این غلبه دین اسلام بر سایر ادیان محقق می شود و فرموده : " کتب الله لاغلبن انا و رسلی " و نیز فرموده : " و لقد سبقت کلماتنا لعبادنا المرسلین " . و علاوه بر همه وجوهی که گفته شد روایات بسیاری از طریق امامیه و هم از طریق خود اهل سنت هست که همه دلالت دارند بر این که این دو آیه در شان امام علی (علیه السلام) وقتی که در نماز انگشتر خود را صدقه داد نازل شده است ، بنا بر این ، این دو آیه متضمن حکم خاصی هستند و شامل عموم مردم نیستند (طباطبایی، بی تا، ج ۶: ص ۳ تا ۱۲) .

نتیجه:

براساس آگاهی های تاریخی ، واقعه غدیر خم یکی از حوادث مهم و مشهور صدر اسلام است که در ذیحجه سال دهم هجری رخ داده و در اجتماعی بزرگ ، جانشینی امام علی (علیه السلام) توسط پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مردم ابلاغ شده است غدیر روز ولایت ، اکمال و اتمام دین است .

۲. غدیر روز بزرگی ست که رسالت تمام انبیا و اولیای الهی به پایان می رسد و عام بشر، به آزمون سخت الهی؛ که ولایت است ، مبتلا می شوند .

۳. ولایت امیر المؤمنین (علیه السلام) بارها در جمع های محدود و به صورت غیر رسمی بیان شده بود، اما اعلام رسمی و گسترده آن در روز غدیر بوده که به همین دلیل روز اکمال دین نام گرفته است.

۴. هدف اصلی پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم) از خطابه ی غدیر: " اعلام ولایت و امامت دوازده امام بعد از خود تا آخرین روز دنیا " درکل خطبه محوراصلی سخن ولایت امامان و بیان شئون ایشان است و مطالب دیگرهم در ارتباط با این اصل بیان شده است.

۵. عصاره خطابه ی غدیر: " مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ " ، مهم ترین بخش خطبه زمانی بود که پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم) بازوان امام علی (علیه السلام) را بلند کردند و این جمله را فرمودند: " مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ "

۶. با توجه به این که واژه "الیوم" در آیه سوم سوره مائده ، یک بار برای ناامید شدن کافران و بار دیگر جهت اکمال دین ، مورد استفاده قرار گرفته و به دلیل آن که دور از ذهن است که ناامید شدن کافران ، جهت موضوعی ؛ چون اعلام حرمت برخی گوشت ها و غذاها باشد ، باید این واژه در هر دو مورد استفاده شده در آیه ، ناظر به امر مهم تری باشد که ناامیدی کفار و اکمال دین را به دنبال داشته است و آن چیزی نیست جز ولایت که ضامن استمرار دین ، حتی بعد از رحلت پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم) است .

۷. ولایت، در زمان حیات پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم) بر عهده ایشان بود "انما ولیکم الله و رسوله ..." و بر این اساس ، دین اسلام از این بابت نقصی نداشت، اما آنچه مهم بود، ادامه راه ولایت بعد از رحلت ایشان بود که با انتصاب امام علی (علیه السلام) ، ادامه راه دین در آینده نیز تضمین شده و به همین دلیل اعلام شد که دین کامل گشت .

۸. معنی عبارت مولی صاحب اختیار و سرپرست در تمام شئون است . مولی یعنی کسی که اختیار مردم به دست اوست و نسبت به آنان از خودشان بیشتر اختیار دارد .

۹. حماسه غدیر حماسه ایست جهانی و مورد پذیرش خاص و عام می باشد که در آن روز بزرگ که بزرگترین عید جهان اسلام به شمار می آید مولای تشیع امام علی (علیه السلام) از جانب پروردگار جهان منصوب به امر ولایت و امامت ، امت بعد از پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم) می شود .

۱۰. واقعه ی غدیر حقیقتی است غدیر قابل انکار ، چرا که هم در قرآن و هم در روایت خود اهل سنت به ذکر آن پرداخته شده است .

۱۱. بنا به فرمایش مقام معظم رهبری " وقتی برای یکی یک ملت قضیه ولایت و حکومت حل شود آن هم آنطور که در غدیر حل شد حقیقتاً آن روز برای آن ملت عید است " .

۱۵. احادیث معتبری که دانشمندان اهل تسنن آنها را پذیرفته اند و در صحیح بخاری و مسلم نیست و این نخستین حدیثی نیست که این وضع را بخود گرفته ، ثانیاً مگر کتاب معتبر نزد آنها منحصر به این دو کتاب است ، با اینکه در سایر منابع مورد اعتماد آنها حتی بعضی از صحاح سته (شش کتاب معروف و مورد اعتماد اهل سنت) مانند سنن ابن ماجه و مسند احمد حنبل این حدیث آمده است .

۱۶. در کتاب "الغدیر" نام ۱۶ نفر از دانشمندان اهل سنت با ذکر کتاب و اشاره به صفحه مورد نظر آمده است که همگی آن ها فرموده اند : این آیه در روز غدیر خم بعد از نصب امام علی (علیه السلام) به وسیله پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نازل شده است .

۱۷. اکمال دین به معنای اکمال آن از حیث تشریع است یعنی بعد از اکمال دیگر هیچ حکمی تشریع نخواهد شد ، چون آنچه تشریع شدنی بود شد ، این است معنای اکمال دین .

۱۸. درخطابه ی غدیر تاکید عجیبی به تعداد ۱۲ نفر بودن امامان شده است که هیچ فردی در شئون امامان با آنان شراکتی ندارد و تاکید زیادی هم بر پذیرش همه آنان و عدم تفکیک و جدائی بین ایشان در شئون امامت شده است و این مسئله نشانگر آن است که همه امامان از طرف خدا و رسول با شئون واحد نصب شده اند .

۱۹. حضور حدود ۱۲۰ هزار نفر در این روز که تا به آن زمان چنین جمعیتی شاهد سخنرانی پیامبر (صلی الله علیه و اله و سلم) و هیچ شخص دیگری نبوده است

۲۰. در این خطابه مسئله امامت فقط به صورت یک خبر و پیام خطابه ابلاغ نشد بلکه به عنوان حکم و فرمان الهی و بیعت عموم مسلمانان و تعهد آنها اجرا شد .

۲۱. یکی از مقاصد مهم غدیر ، حفظ دائمی اسلام از توطئه کفار و منافقین با تعیین جانشینانی که از عهده این مهم برآیند.

منابع و مأخذ:

۱. قرآن کریم .
۲. امینی علامه عبد الحسین ، الغدیر، مترجم محمد تقی واحدی ، جلد ۱ ، نشر بنیاد بعثت ، تهران ، ۱۳۸۷ .
۳. انصاری زنجانی محمد باقر ، اسرار غدیر ، نشر مولود کعبه ، چاپ ۱۱ ، قم ، ۱۳۸۷ .
۴. تهران ، ۱۳۹۲ .
۵. حیدرزاده ، عباس ، غدیر حقیقت جاویدان ، نشر ؛ اندیشه ماندگار ، قم ، پاییز ۱۳۸۸ .
۶. شرف الدین موسوی، سید عبدالحسین ، المراجعات ، ترجمه محمد امامی ، نشر شرکت چاپ و نشر بین الملل ، چاپ دهم ، تهران ، زمستان ۱۳۸۸ .
۷. شیخ صدوق، محمد بن ابن بابویه ، خصال ، مترجم محمد باقر کمره ای ، جلد ۲ ، نشر کتابچی ، تهران ، ۱۳۷۷ .
۸. شیرازی سلطان الواعظین ، شب های پیشاور ، نشر بلندای آسمان ، چاپ دوم ، قم ، ۱۳۸۹ .
۹. طاهرزاده ، غدیر ظهور و مدیریت اجرایی دین ، متن سخنرانی در سالروز عید غدیر ۱۳۷۱/۳/۳۰ ، نشر حوزه علمیه حضرت نرجس (سلام الله علیها) ، زاهدان .
۱۰. طباطبایی، سید محمد حسین ، تفسیر المیزان ، مترجم محمدباقر همدانی ، جلد ۶ ، نشر بیروت ، بی تا .
۱۱. طبرسی احمد بن ابی طالب ، احتجاج ، مترجم بهراد جعفری ، جلد ۱ ، نشر دارالکتب الاسلامیه ، چاپ چهارم ، تهران ، ۱۳۹۰ .
۱۲. عیاشی ، محمد بن مسعود ، تفسیر عیاشی، جلد ۱ ، کتابخانه دیجیتال ملی ، شناسه کتاب شناسی ۱۳۲۲ ، کد کتاب ۸۰۸۰۵۷ .

۱۳. قرائتی حجت الاسلام محسن ، تفسیر نور ، جلد ۲ ، نشر مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن ، چاپ دهم ،
۱۴. کریم خانی حمزه ، در چشمه سار غدیر ، نشر عطر یاس ، بی جا ، چاپ دهم ، ۱۳۸۷ .
۱۵. کلینی ثقة الاسلام ، ترجمه محمد باقر کمره ای ، اصول کافی ، جلد ۱ ، نشر اسوه ، چاپ یازدهم ، قم ، ۱۳۸۹ .
۱۶. مجلسی محمد باقر، بحارالانوار ، جلد ۳۷ ، نشر داراحیاء التراث العربی ، بیروت ، بی تا .
۱۷. مکارم شیرازی حجت الاسلام ناصر ، تفسیرنمونه ، جلد ۵۴ ، نشر دارالکتب الاسلامیه ، تهران ، ۱۳۸۲ .
۱۸. نجارزادگان حجة الاسلام دکتر فتح الله ، بررسی تطبیقی تفسیر آیات ولایت در دیدگاه فریقین ، نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ، چاپ پنجم ، قم ، ۱۳۹۱ .
۱۹. ویژه نامه ، حجت الاسلام ابوالقاسم صلواتی گلستانی ، کد خبر : ۲۱۳۶۹۷ ، fa.abna24.com .